

500 novih učiteljev.

Za njo izdaja danes država približno 520 milijonov, a banovine približno 117.000.000 dinarjev. V osnovnih šolah bo tudi v bodočem proračunskem letu delovalo 27.500 učiteljev in učiteljic, računajoč tu tudi veroučitelje in otroške vrtnarice, a njihove razrede obiskuje letos nad 1.400.000 učencev in učenek. Temu je treba dodati še približno število 100.000 učencev v višjih narodnih šolah. Celokupno število se bo v ljudski šoli povečalo za kakih 40.000 učencev in učenek, za katere je predvideno novih 500 učiteljev in učiteljic. Ako se upošteva, da smo šolsko leto 1918/1919. dovršili s 650.000 učenci, tedaj moremo biti zadovoljni z rezultatom v tem pogledu.

Nepismenost.

Stanje splošne pismenosti v državi nas ne more zadovoljiti. Po ljudskem štetju iz leta 1931. je bilo približno 45 % nepismenih prebivalcev, starih nad 10 let. Danes je to število, ako dodamo efekt prosvetnega dela zadnjih šestih let, sigurno znižano na kakih 40 %. Toda pismenost prebivalstva po banovinah variva; ogromne so razlike na primer med vrbasko in dravsko banovino, ker dravska banovina ima komaj 5 % nepismenih, medtem ko ima vrbaska morda še danes 70 % nepismenega prebivalstva nad 10 let. Vzroke tega stanja je treba iskati v preteklosti in ostalih momentih, ki sem jih prej omenil. Vsa Bosna in Hercegovina ni imela po ljudskem štetju iz leta 1910. več nego 500 državnih šolskih razredov, a v južni Srbiji smo leta 1912. dobili vsega 437 šol, medtem ko je danes v tej zgodovinski pokrajini 1291 šol z 2915 razredi in nad 3200 učitelji, računajoč tu tudi veroučitelje. V vrbaski in drinski banovini obstoja danes približno 1200 šol s približno 3000 razredi, in ako odšteto vse one srece, ki prej niso pripadali Bosni in Hercegovini, lahko rečemo, da je število razredov od leta 1910. v Bosni in Hercegovini poraslo za 500 %.

Potrebnih je 22.500 novih razredov.

Toda vendar je treba še mnogo ukrepov na polju osnovnega šolstva, odnosno splošne narodne pismenosti. Kajti, ako vzamemo stanje državnih ljudskih šol v dravski banovini kot idealno, in bi skušali izenačiti s to napredno banovino ostale banovine, tedaj bi morali za ozirom na število prebivalstva otvoriti še 22.500 novih razredov. V vsej državi bi morali imeti približno 48.000 razredov. To bi pomenilo po številu razredov približati se proporcionalno bratski Češkoslovaški. Iz te komparacije je jasno, da je to danes nemogoče, a zakaj ni mogoče, mislim, da ni treba tolmačiti, ako se upošteva splošna ekonomska situacija pri nas in v Češkoslovaški, kakor tudi kulturno stanje v preteklosti v eni in drugi državi. Toda za vaše delno pomirjenje vam lahko omenim, gospodje narodni poslanci, da tudi v tej ekonomsko in kulturno napredni državi obstoja prav tako kakor pri nas veliko število nezadovoljenih potreb. Že pred dvema letoma je češkoslovaški prosvetni minister dr. Kramář zahteval samo za Slovaško 10.000 novih šolskih sob, a za Podkarpatsko Rusijo približno 1200. Za zgraditev šol je bila potrebna vsota 1 milijarde čeških kron, toda iz posoila za javna dela se je dalo Slovaški vsega 6.500.000 kron, a Podkarpatski Rusiji 2.000.000 kron. Stanje je bilo po besedah ministra samega zelo kritično.

Razni tečajji.

Poleg državnih ljudskih šol delujejo za narodno pismenost posebni tečajji, vojaški in civilni. Za delo v teh tečajjih je predvideno v letošnjem proračunu približno 7.000.000 dinov več nego v lanskem. In ta vsota se bo porabila predvsem za analfabetne in za zadrugno-gospodarske tečaje na vasi. Brez dvoma je to zvišanje majhno, toda je vendar korak naprej in začetek nadvse potrebne aktivnosti med širšimi narodnimi plastmi. Posebni problemi v življenju osnovne šole predstavlja vprašanje nadaljevalnih, odnosno višjih na-

rodnih šol. Medtem ko v posameznih banovinah, kakor je gospodrom narodnim poslancem znano, prebivalstvo, bodisi po tradiciji, bodisi po svojem višjem ekonomskem in kulturnem nivoju lahko sprejme uvedbo višjih narodnih šol, naleti to vprašanje v mnogih banovinah na velike težkocje. V večjem delu države predstavljajo konservativnost narodnih množic, specifične ekonomske razmere, odpor proti novotarijam, ogromno zapreko za uvedbo višjih ljudskih šol. Poleg tega povzročajo velike težkocje tudi materialni podatki za uvedbo teh šol, kakor tudi potreba velikega števila učnih moči. Ta pojav se je opažal v kulturnih evropskih državah v prejšnjih časih v znatni meri, zato so morale državne uprave v teh državah samo polagoma in stopnjama izvesti organizacijo teh višjih ljudskih, odnosno nadaljevalnih šol. Na primer v avstrijski polovici bivše avstro-ogrske monarhije, ki je bila v šolskem pogledu na sodobni višini, so nekatere pokrajine imele po 4 višje razrede osnovne šole, nekatere po tri, a nekatere po dva, pa celo ta dva razreda je prebivalstvo le stežka sprejelo.

Višje ljudske šole.

Ta pojav odklanjanja višje ljudske šole je danes sličen stanju v onem času, ko je bilo uvedeno obvezno šolanje. Treba je bilo mnogo takta in mnogo časa, da so širše ljudske plasti občutile vso korist obveznega šolanja.

Trije nadaljnji predlogi za finančni zakon 1938./39.

Izvršni odbor JUU je poleg že objavljenih predlogov za finančni zakon za 1938./39. poslal na merodajno mesto še sledeče tri predloge.

Priznanje stanarine banskim in sreskim šolskim nadzornikom.

Banskim šolskim nadzornikom kakor tudi sreskim šolskim nadzornikom pripada stanarina v smislu § 29. zakona o narodnih šolah. To stanarino izplačujejo pristojne upravne občine.

Utemeljitev. Z uveljaviteljem II. odst. § 293. zakona o uradnikih z dne 31. marca 1931. je spremenjen predpis drugega odstavka § 118. zakona o narodnih šolah z dne 5. decembra 1929., po katerem so šolski nadzorniki dobivali tudi stanarino. Takoj je treba ugotoviti, da finančni razlogi, v kolikor so oni diktirali omenjeno spremembo, niso najmanj upravičeni. To zaradi tega, ker število šolskih nadzornikov je zelo majhno in bi bil stanarinski izdatek zanje skoro neobčuten v samoupravnem, odnosno občinskem proračunu.

Interesantno je pripomniti, da je odredba 2. odstavka § 118. zakona o ljudskih šolah bila v veljavi do 31. marca 1931. in zato ni nikakega razloga, da bi ne mogla biti tudi nadalje priznana. S tega razloga nam je čast prositi, da se predloženi amandma sprejme in vnese v finančni zakon.

Priznanje stanarine učiteljem slušateljem višje pedagoške šole.

Učitelji ljudskih šol, ki so v smislu § 15. uredb o višji pedagoški šoli izbrani za slušatelje te šole, imajo pravico na stanarino za ves čas, ko študirajo.

Nekaj misli h koncertu UPZ

Člani Učiteljskega pevskega zbora so se zopet razšli z zavestjo, da so opravili težko delo v smislu kulturne misije, ki so si jo nadelali kot člani pevske družine. S koncertom, ki so ga priredili v ponedelek 10. t. m. v veliki dvorani Filharmonije v Ljubljani, so dokazali svoje nove in mladostne sile ter svoje stremljenje po resni in strogo umetniški glas-

bi. V kolikor se jim je to posrečilo doseči, bodo povedali naši glasbeni kritiki.

UPZ je sedaj poln mladostnih sil, zato je sposoben za naskok na vsako še tako moderno in ekstremno glasbeno delo. Poleg tega je poln ljubezni do pesmi in dela samega, kar mu daje najlepše upe za bodočnost. Pevci in pevke se ne strašijo ne fizičnih in ne gmot-

se naveličal nepotrebnih potovanj. Stisnil sem zobe in začel s sodobno telesno vzgojo. Bolele so me noge, bolele me prsi in tudi ljudstvo ni bilo navdušeno. Zdi se mi, da prizadeva telesna vzgoja preveč bolečin, zato sem razumel in se molče odpravil k naslednjemu svetniku, k Svetemu Urhu na Goro. Preden sem prišel na novo mesto, so mi brzojavno spremenili dekret. Baj se nam napačno volil. Bil sem potr, težko človeku, ki ne pozna vseh postav in ukazov, zlasti, če jih poznajo najpreprostejši kmetje. Pri Svetem Martinu na Visokem vrhu pa sploh nisem hotel iti volit. Pri volitvah se mora človek nekomur zameriti. Pa so dejali: »Kdor ni z nami, je proti nam!« Poslali so me brzojavno k Sv. Luciji v Goščavi. Tam sem delal in nisem delal. Nič takega nisem napravil, da bi se morali posebej zanimati zame. Pa ni pomagalo. V naslednjem seznamu premestitev je bilo spet moje ime. Prišlo je že v narodno navado, da moram biti vsako leto premeščen. Ponižen in tih sem se spet napravil na pot. Zdaj sem tu pri Svetem Volbenku v Mlaji že osem mesecev in se mi godi jako dobro. Žena mi je že davno umrla, otroci izbirajo poklice. Zdi se mi, da bi bili vsi sposobni za profesorje zemljepisja. Jaz sam sem pa truden, neizrekljivo truden in bi rad že skoraj v miru počival.

V nadaljnem je gospod minister podal tudi celoten pregled organizacije meščanskih šol, kakor tudi obrazložil njihovo vzdrževanje. Podal je tudi točno stanje srednjih šol, univerz in visokih šol. V svojem ekspozeju je gospod minister očitno tudi stanje umetniških šol in umetniških zavodov.

To stanarino izplačujejo pristojne banke uprave iz svojega proračuna.

Utemeljitev. Splošna seja državnega sveta je v tolmachenju stanarinskega vprašanja iz § 84. zakona o ljudskih šolah odredila, da učitelji, izbrani za slušatelje višjih pedagoških šol, nimajo pravice do stanarine. Kot kriterij za tako stališče je državni svet v glavnem poudaril to, da slušatelji v času študija niso na ljudski šoli ter da jim vsled tega ne pripada ta pravica.

Tako stališče državnega sveta, v katerega pravičnost in socialno analizo se ne spuščamo, je zelo težko prizadelo učitelje slušatelje omenjenih šol. Njim je odvzeta stanarina, dasiravno bi jim morala pripadati, ker so še vedno aktivni učitelji in kot taki prejemale svoje redne dohodke.

Njihov materialni položaj pri študiranju v Beogradu in Zagrebu je še posebej ogrožen s tem, ker se vzdržujejo s plačami III. dražinskega razreda, ki jim ne zadostujejo niti za najnujnejše potrebe.

Razloga za odvzem stanarine prav za prav ni. Z njo bi si vsaj deloma uravnali svoj mučen materialni položaj in omogočili svoje pedagoško spopolnjevanje, ki so se ga lotili zaradi državnih in prosvetnih potreb.

Na osnovi iznesenih razlogov čast nam je prositi, da se predloženi amandma sprejme in vnese v finančni zakon.

Pravice učiteljstva za defektne otroke.

Točka 6. § 94. finančnega zakona za leto 1937./38. naj se ukine. Ponovno naj se uveljavi točka 24. § 62. finančnega zakona za leto 1932./33.

nih žrtev! Ne boje se kilometrskih daljav, ne vremena in ne slabe poti! Niso jim odvrtno dolge pevске vaje! Vse žrtvujejo, samo da se izživljajo v smeri, h kateri jih naganja njihova notranjost. Ali je mogoče prenesti vse težave sodelovanja v UPZ, ako ne bi bilo resničnega veselja do stvari same? Ali je možnost igrati v tako razpoloženem okolju statista? Ali je možen uspeh zbora, ki ga sestavljajo člani z vseh vetrov, ako ga ne bi vezalo stanovsko tovarištvo in pevsko bratstvo? Mlajši in starejši sodelujejo skupno, se drug drugega izpopolnjujejo ter doprinašajo k delu učiteljstva in k razvoju naše glasbene kulture.

Nekoliko števil! Od leta 1925. do danes je zbor priredil nad 80 koncertov doma in v tujini. Zbor se je v zadnjih treh letih po sestavi zelo izpremenil, starejšim so sledili mlajši. Na zadnjem koncertu je nastopilo 78 pevcev in pevč (nekaj je ostalo doma bolnih), ki so presedeli v 3 dneh pred nastopom 18 ur pri pevskih vajah, dokler niso razvzvali zadnje potankosti atonalnih motivov nekaterih skladb na programu. Ta napor je bil neizbegljiv, ker bi se sicer moral preložiti nastop za mesec dni kasneje, ko bi lahko sklicali zopet pevski tečaj, a nastop UPZ v Ljubljani je bila že zelo aktualna zadeva.

Program nastopov UPZ je bila vedno točka, okoli katere so se vrtila različna mnenja. Eni trde, da porabi zbor preveč časa za študij svojih programov in da bi bilo bolje, ako bi zbor nastopal z lažjimi programi; drugi prisujejo zboru programe najmodernejšega sodobnega značaja. Kdo ima prav? V gotovi meri oba, ker mora članstvo UPZ, ki je študiralo na učiteljski nckaj glasbe ter se bavi v šoli in zunaj nje pri svojem vsakdanjem delu s petjem, nastopati v svojem sedežu s sodobnimi glasbenimi deli, na pevskih poteh pa z deli, ki pokažejo višino naše narodne in umetne pesmi. UPZ mora nastopati s sodobnimi programi in slediti glasbenim umotvorom naših skladateljev.

Glavna točka zadnjega nastopa je bila 22 minut trajajoča glasbena simfonija »Roženice«, delo istrskega rojaka Ivana Matetića-Ronjgova iz Zagreba. Skoro dva dni je sedel skladatelj pri zboru in pojasnjeval način izvajanja na gotovih mestih. Skladba je izraz fanatične ljubezni avtorja besedila do rodne zemlje, ki ječi sedaj pod tujim jarmom. Avtor besedila ljubi roženice (istrski narodni instrument »oboja«) tako, da prične na cesti klicati: »Mile moje roženice!« Z istim vzlikom se večkrat pojavi na sušaskem mostu, ljudje ga seveda v prvih trenutkih imajo za blazneža. »Roženice« so krik ranjenega sreca, zato se tolikokrat ponavlja v skladbi, v katero sta pesnik kot skladatelj vložila toliko resničnega občutja do glasbila, ki je Istrane spremljalo skozi vse življenje in oznanjalo svetu lepoto in glas njihove in tudi naše domovine.

Koncert, radio prenos! Publika, ki bi jo bilo lahko več, je z zanimanjem sledila sporedu in vzhicena obstala pred »Roženicami«. Pevci so pri tej pesmi v duhu gledali »blaznega« človeka na sušaskem mostu in s sreč trgajočim klicem na ustnicah. Tu so se oddahnil, drugo je bilo laže.

Poleg obrazov, ki jih stalno srečavamo na koncertih, in zastopnikov oblasti, smo opazili tudi mnogo svojih tovarišev in tovarišic, ki bi jih prav tako bolel vsak neuspeh zbora. Ta soodgovornost in moralna pomoč sta vidni izraz učiteljstva do UPZ, katerega spremljajo na vseh poteh z budnim očesom. In to je prav!

Kdo se ne bi po tako težkem delu oddahnil in razveselil pri kozarcu vina na prijetnem sestanku s tovariši? Kam bi šli po koncertu tovariši, ki so se morali odpeljati takoj po polnočni uri z vlaki na službena mesta in potem v temi in blatu pešati se več kilometrov, da so prišli pravočasno k pouku. Sestanek po koncertu je potekel v prav veseljem razpoloženju ter še bolj pojačil vezi med UPZ in ostalim učiteljstvom.

Miha Kobalež:

France Miglaj se predstavi

Jaz sem France Miglaj, doma s Strmege vrha. (Vas v hribih, kjer je konec sveta in se začne hudičeva oblast. Poznana je samo davkariji in žandarjem. V bregu sedem hiš, en sam grunt in šest kajžarij. Očetje v ameriških fabrikah, sinovi drvarji, dekleta dni-narice in dekle. Močnik, krompir v oblicah, za žeganje in praznik črn kruh. Revne njive, gole skale. Otroci pasejo koze in pojo: »Prav lepo je res na dežel.«) Študiral sem z lakoto in dobro voljo. Učil so me filozofije in vsega potrebnega, prepričevali so me z vso močjo, da je svet modro urejen. Stanoval sem v beraških luknjah in upal, da bom imel nekoč vsaj čistega zraka na preostajanje, če mi bo že drugega zmanjkovalo. Potem sem bil v hribih organist, mežnar, občinski tajnik in učitelj.

Potem je prišla vojna. Učil sem vse za vero, dom, cesarja in pel vsak dan cesarsko pesem. Poslali so me na fronto. Prvo noč sem pobegnil na drugo stran. Potem dobrovoljec v Dobruži in na solunski fronti. Prestreljena prsa, prebodena roka. Nič hudega, borili smo se za nekaj velikega. Ko se je vse dovršilo, sem se vrnil v hribe. Treba je bilo nadaljevati, kjer sem nehal. Ljudje se niso izpremenili. Zato sem moral večkrat romati.

Najprej Visoka Loka. Tam sem se zameril županu in krčmarju, ker sem bil abstinent. Nisem jima mogel razložiti, da zato, ker nimam denarja in morajo biti otroci siti in oblečeni. Nato Zelena reber. Tam sem živel leto dni v luknji, ki je skozi njo lilo, ko skozi rečeto. Takrat sem želel, da bi bil do-

se naveličal nepotrebnih potovanj. Stisnil sem zobe in začel s sodobno telesno vzgojo. Bolele so me noge, bolele me prsi in tudi ljudstvo ni bilo navdušeno. Zdi se mi, da prizadeva telesna vzgoja preveč bolečin, zato sem razumel in se molče odpravil k naslednjemu svetniku, k Svetemu Urhu na Goro. Preden sem prišel na novo mesto, so mi brzojavno spremenili dekret. Baj se nam napačno volil. Bil sem potr, težko človeku, ki ne pozna vseh postav in ukazov, zlasti, če jih poznajo najpreprostejši kmetje. Pri Svetem Martinu na Visokem vrhu pa sploh nisem hotel iti volit. Pri volitvah se mora človek nekomur zameriti. Pa so dejali: »Kdor ni z nami, je proti nam!« Poslali so me brzojavno k Sv. Luciji v Goščavi. Tam sem delal in nisem delal. Nič takega nisem napravil, da bi se morali posebej zanimati zame. Pa ni pomagalo. V naslednjem seznamu premestitev je bilo spet moje ime. Prišlo je že v narodno navado, da moram biti vsako leto premeščen. Ponižen in tih sem se spet napravil na pot. Zdaj sem tu pri Svetem Volbenku v Mlaji že osem mesecev in se mi godi jako dobro. Žena mi je že davno umrla, otroci izbirajo poklice. Zdi se mi, da bi bili vsi sposobni za profesorje zemljepisja. Jaz sam sem pa truden, neizrekljivo truden in bi rad že skoraj v miru počival.

bi. V kolikor se jim je to posrečilo doseči, bodo povedali naši glasbeni kritiki.

UPZ je sedaj poln mladostnih sil, zato je sposoben za naskok na vsako še tako moderno in ekstremno glasbeno delo. Poleg tega je poln ljubezni do pesmi in dela samega, kar mu daje najlepše upe za bodočnost. Pevci in pevke se ne strašijo ne fizičnih in ne gmot-

Saša Ličin:

Tepežkanje v nebesih

Že moj oče mi je pravil, kako se je kot otrok vsako leto veselil dneva, ko se je smel z ostalimi fantini poditi po mestnih ulicah s šibo v roki. »Tepežkanje! Tepežkanje!« so

kričali in niti strogi mestni stražniki se niso spotikali ob starodavni navadi.

Pa sem slišal oni dan od Lojzeta iz dežele titaške tole, ki bo menda tudi resnična.

Učitelj Janez Kostnjak je že šteti mesec prekladal svoje zgarano telo s postelje na stol in zopet nazaj ter čakal potrpečljivo na dekret, ki bi mu naj prinesel pokojnino. Vse čakanje pa je bilo zaman. Učitelj Janez Kostnjak je sklenil, da se bo brez slovesa od žene in otrok prav na tiho in hitro ločil od tega sveta. Pa mu je Gospod videl v dno duše, pretehtal vsa njegova dela zadnjih pet in trideset let in se odločil, da ga raje sam pokliče k sebi, pa četudi bi bilo to brez dekreta. Zgodilo se je čisto preprosto. Dan pred tepežkanjem ga je zadela kap, da revež niti na mrtvaški postelji ni vedel, v kateri rangni stopnji bo pokopan. Ob odprtem grobu so se poslavljali tovariši in mladina, njegova mehka duša pa se je dvigala proti sinjim višavam v skrbah, kako bo prišla skozi nebeška vrata brez penzijskega dekreta.

Pa se je zgodilo kot vedno, kadar ima človek za kako stvar preveč skrbi. Pred nebeškim vhomod je še dvomil, ali bi sploh potrkal ali bi se vrnil po dekret, ko so se na stežaj odprla vrata kar sama. Na pragu je stal svetli Peter ves nasmejan s kopicco otrok okoli sebe. Janko Kostnjak je bil tako sladko presenečen, da je komaj začel:

»Sem namreč upokojeni učitelj Janez Kostnjak iz dežele ti...« »Zem, zem, zem,« je zvenel mehak odgovor. Sveti Peter ga je potisnil skozi vrata in mu dal v roke zlato računalno in kos krede. Janez Kostnjak sam ni vedel, kako se je znašel na nebeških tratah, posutih s samim nepoznanim cvetjem. Na obronkih pa so se kopčili beli in rožnati oblaki. Počasi se je privadil na močno luč. Tam